

Elevers egenvurdering som strategi for faglig og sosial læring

Benedicte Øverhaug Larsen

Høgskolen i **Hedmark**

Bacheloroppgave ved LUNA

HØGSKOLEN I HEDMARK

2013

Norsk sammendrag

Tittel: Elevers egenvurdering som strategi for faglig og sosial læring	
Forfatter: Benedicte Øverhaug Larsen	
År 2013	Sider 28
Emneord: Vurdering, vurdering for læring, vurdering av læring, målrelatert vurdering, tilbakemelding, elevmedvirkning, sosial kompetanse, egenvurdering, vurdering som læring	
Sammendrag: <p>Temaet for denne oppgaven er vurdering, og jeg kommer også innpå temaet sosial læring. Problemstillingen lyder som følger: Hvorfor involvere elevene i egenvurdering som en del av vurdering for faglig og sosial læring? Teorier og forskning som blir brukt for å belyse problemstillingen er teorier og forskning om vurdering for og av læring, målrelatert vurdering, elevmedvirkning, egenvurdering, vurdering som læring og vurdering av sosial kompetanse. Egenvurdering, som kommer under vurdering for læring, er en rettighet og handler om at elevene vurderer seg selv opp mot et læringsmål. De skal bli mer bevisste på hva de har lært og hvordan de lærer. Det er ulike måter egenvurdering kan foregå på, og det trenger ikke og bare være under faglig læring at elevene vurderer seg selv. Sosial læring er noe som arbeides med i skolen og her kan også elevene vurdere seg selv.</p>	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title:

Pupils self-assessment as a strategy for educational and social learning

Authors:

Benedicte Øverhaug Larsen

Year:

2013

Pages:

28

Keywords: Assessment, assessment for learning, assessment of learning, goal oriented assessment, feedback, pupils involvement, self-assessment, assessment as learning, social competence

Summary:

The topic of this bachelor is assessment, and I will also briefly discuss social learning. My approach to the topic in question is as follows: Why should we involve the pupils in self-assessment of educational and social learning? Theory and research commonly used to approach this topic is assessment for- and of learning, goal oriented assessment, pupil participation, self-assessment, assessment as learning and assessment of social learning. Self-assessment, as a part of assessment for learning, is a fundamental right and is all about the pupil's assessment of themselves against a set of educational and social goals. This to raise awareness of their own learning process and what they have learned. There are several methods of self-assessment, but it is not necessarily only in educational learning. Social learning is also used in schools, and should also be subject of self-assessment.

Forord

Jeg er nå inne i mitt tredje og nest siste studieår av grunnskolelærerutdanning 1-7 og jeg er pålagt å skrive en bacheloroppgave. Som fagområde har jeg valgt å ta for meg temaet vurdering, men jeg vil også komme inn på område sosial læring. Bakgrunnen for valget er at jeg interesserer meg for emnet og jeg som framtidig lærer har lyst til å lære mer om dette området.

Arbeidet med denne bacheloroppgaven har vært spennende og ikke minst lærerikt. Jeg ønsker å rette en stor takk til min veileder, Camilla Eline Andersen, for god veiledning gjennom denne perioden. Jeg vil også takke min storebror, Anders, som har lest igjennom og kommet med tips. Til slutt vil jeg uttrykke en takk til både medstudenter og samboer som har støttet meg under oppgaveskrivingen.

Hamar, 23. mai 2013

Benedicte Øverhaug Larsen

Innhold

Innhold

NORSK SAMMENDRAG	2
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	3
FORORD	4
INNHold	5
1. INNLEDNING	7
1.1 BAKGRUNN FOR VALGT TEMA OG EN KORT BESKRIVELSE AV FAGOMRÅDET	7
1.2 PROBLEMSTILLING	7
1.3 OPPBYGGING AV OPPGAVEN	8
2. TEORI	9
2.1 VURDERING	9
2.1.1 Vurdering for læring	10
2.1.2 Vurdering av læring	11
2.2 MÅLRELATERT VURDERING	12
2.3 ELEVMEDVIRKNING	12
2.3.1 Egenvurdering	13
2.3.2 Vurdering som læring	14
2.4 TILBAKEMELDING	15
2.5 SOSIAL KOMPETANSE	16
3. METODE	17
3.1 HVA ER METODE?	17
3.2 VALG AV METODE	17
3.3 KVALITATIV METODE	18
3.3.1 Observasjon som metode	18

3.3.2	<i>Fordeler og ulemper.....</i>	<i>18</i>
4.	PRESENTASJON OG DRØFTING AV DATAINNSAMLING	20
4.1	TOMMEL-METODEN	20
4.2	VURDERINGSBOK	22
4.3	VURDERINGSTIME	23
5.	AVSLUTNING.....	26
	LITTERATURLISTE	27

1. Innledning

Kapittelet inneholder en begrunnelse for valgt tema og en kort beskrivelse av fagområdet.

1.1 Bakgrunn for valgt tema og en kort beskrivelse av fagområdet

I denne bacheloroppgaven har jeg valgt fagområdet vurdering. Begrepet *vurdering* «er en prosess der du samler inn informasjon om en elevs kompetanse og ferdigheter» (Slemmen, 2011, s 30). Dette er et tema jeg interesserer meg for, og det er et viktig tema i dagens skole. Alle elever har en rett til å bli vurdert, og dette kan foregå på forskjellige måter. Under vurdering er det to hovedformål, *vurdering for læring* og *vurdering av læring*. Jeg legger mest vekt på *vurdering for læring* i denne oppgaven, men det vil også komme innspill av *vurdering av læring*. Formålet med vurdering er at elevene skal få utvikle sin faglige kompetanse, og dette er noe som skjer under vurdering for læring. Det skjer underveis i læringsprosessen, og kalles underveisvurdering. Det er ulike måter å vurdere på, og en av dem er egenvurdering. Elevene vurderer seg selv for å nå et bestemt mål.

Jeg skal også berøre temaet sosial læring. I prinsipper for opplæringen i Kunnskapsløftet står det at skolen skal «stimulere elevene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse» (2006, s. 25). Skolen skal ikke bare utvikle elevene faglig, men også utvikle elevene sosialt og personlig. Elevene skal utvikle sosiale ferdigheter som samarbeid, selvkontroll, selvhevdelse, ansvarlighet og empati. Dette er noe som kan arbeides med i skolen, og som framtidig lærer er det viktig å sette seg grundig inn i disse temaene.

1.2 Problemstilling

Oppgaven er begrenset til å omhandle ulike begreper innen vurdering, samt faglig og sosial læring for å belyse min problemstilling. Problemstillingen lyder som følger: **Hvorfor involvere elevene i egenvurdering som en del av vurdering for faglig og sosial læring?**

1.3 Oppbygging av oppgaven

Kapittel 1 handler om begrunnelse for valg av oppgaven, og jeg vil også komme inn på valgt problemstilling. I tillegg vil jeg nevne hvordan jeg har bygd opp oppgaven. I kapittel 2 vil jeg komme inn på teori og forskning som er relevant for problemstillingen min. Kapittel 3 handler om metode. Der kommer jeg innpå hva metode er, og jeg vil også si noe om hvilken metode jeg har valgt for å belyse min problemstilling. Videre i kapitlet kommer jeg inn på fordeler og ulemper ved bruk av metoden og til slutt sier jeg noe om observasjonen jeg gjorde. Kapittel 4 handler om presentasjon og drøfting av datainnsamling. Jeg har skrevet ned observasjonene mine i underkapitler, og under hver av disse underkapitlene vil jeg drøfte med relevant teori knyttet til observasjonen. Kapittel 5 er en avslutning av alt det jeg har skrevet, hvor jeg prøver å samle alt til en konklusjon på problemstillingen min.

2. Teori

I dette kapittelet gjør jeg rede for begrepet vurdering, samt ulike begreper innen vurdering. Dette gjør jeg ved å anvende meg av relevant forskning og teori.

2.1 Vurdering

Kari Smith skriver i *Lærerarbeid for elevenes læring 1-7* at «vurdering er en gruppe prosesser som vi bruker når vi prøver å forstå og trekker slutninger om elevenes læringsprosesser, fremgang og læringsutbytte» (2011, s. 211). Det finnes mer enn en måte å vurdere på, man må konstant tenke over hvordan ting skal vurderes og hva hensikten med vurderingen skal være. Når du skal utføre forskjellige læringsaktiviteter er det viktig også i planleggingsfasen å tenke på hvilke vurderingsmåter du skal bruke. Til de forskjellige læringsaktivitetene kan det være forskjellige måter å vurdere på, og det er viktig å tenke over hvilken metode som passer best til aktiviteten. Slemmen definerer vurdering slik: «Formålet med vurdering er å innhente informasjon om elevers kompetanse. Hvordan denne brukes, avgjør formålet (vurdering FOR eller AV læring» (2011, s. 30). Vurdering for og av læring er to hovedformål, det er ikke to vurderingsmåter i seg selv. Det finnes mer enn én måte å vurdere på, og en må hele tiden tenke over hvordan ting skal vurderes og hva hensikten med vurderingen skal være. «Uansett hvordan du velger å vurdere og fremskaffe informasjon om elevenes kompetanse og ferdigheter, er det viktig å se vurderingsmetodene i lys av de læringsmålene som skal vurderes, og som er forankret i læreplanen» (Slemmen, 2011, s. 57, sitat fra R. Stiggins). Derfor er det viktig å tenke på hva elevene i følge Kunnskapsløftet skal lære, og hvordan man skal oppnå dette. Vurdering før læring for å vurdere mulighetene ei klasse har til å lære nettopp det som skal læres. Vurdering underveis for å vurdere om læringsaktivitetene har noe for seg, og om elevene faktisk lærer det de skal. Og etter for å se om målet faktisk er nådd. I forskrift til opplæringsloven (2009) er det uttrykt i:

§ 3-2. Formålet med vurdering

Formålet med vurdering i fag er å fremme læring underveis og uttrykke kompetansen til eleven, lærlingen og lære kandidaten underveis og ved avslutninga av opplæringa i faget. Vurdering skal gi god tilbakemelding og rettleiing til elevane, lærlingane og

lærekandidatane....Formålet med vurdering i orden og i atferd er å bidra i sosialiseringprosessen til eleven, skape eit godt psykososialt miljø og gi informasjon om eleven sin orden og atferd.

Her kommer det fram at formålet med vurdering er å hjelpe eleven med å øke kompetansen sin faglig, og dette kan gjøres undervegs i læringsprosessen ved hjelp av forskjellige vurderingsmåter. Det er også vurdering i orden og oppførsel, og dette er fordi at eleven skal ha en sosial kompetanse slik at han eller hun kan bidra til et godt klassemiljø.

2.1.1 Vurdering for læring

Som skrevet tidligere er vurdering for læring ett av to hovedformål, og formålet er å fremme elevenes læring. Vurdering for læring blir definert «som en planlagt prosess der informasjon om elevens kompetanse brukes av både læreren og eleven slik at 1) læreren kan tilpasse undervisningen, og 2) eleven kan justere sine egne læringsstrategier» (Slemmen, 2011, s. 63, sitat fra W. J. Popham). Formålet er å hjelpe eleven til å kunne revurdere arbeidsmåtene for å øke læringen sin. Vurderingens oppgave er å hente informasjon om elevens kompetanse og hvordan vi bruker den avgjør om det er vurdering for eller av læring. *Vurdering for læring* blir i følge Slemmen (2011) ofte beskrevet ved hjelp av ulike begreper. To av disse begrepene er *formativ vurdering* og *underveisvurdering*. Slemmen (2011) skriver at disse begrepene «brukes til å beskrive vurderingens læringsfremmende formål underveis i læringsprosessen» (s. 61). Den formative vurderingen skal brukes i undervisningen og i elevenes læring, og dette får læreren hjelp av ved forskjellige vurderingsaktiviteter. Den skal hjelpe eleven med å vite hva han eller hun kan gjøre bedre hvis de arbeider med en oppgave og blir bevisste på sine læringsstrategier. I følge Slemmen (2011) beskriver formativ vurdering hva slags oppgave vurderingen har, å forme. Den peker framover så vi kan vite hva vi skal gjøre for å nå et bestemt læringsmål.

Som tidligere nevnt blir vurdering for læring ofte beskrevet ved hjelp av ulike begreper. Et av disse begrepene er underveisvurdering. Dette begrepet er nedfelt i kapittel 3 i forskrift til opplæringsloven (2009):

§ 3-11. Underveisvurdering

Underevgsvurdering skal brukast som ein reiskap i læreprosessen, som grunnlag for tilpassa opplæring og bidra til at eleven, lærlingen og lære kandidaten aukar kompetansen sin i fag, jf. § 3-2. Underevgsvurderinga skal gis løpande og systematisk og kan vere både munnleg og skriftleg.

Underevgsvurderinga skal innehalde grunnleggjande informasjon om kompetansen til eleven, lærlingen og lære kandidaten og skal givast som meldingar med sikte på fagleg utvikling.

Underevgsvurdering foregår daglig i klasserommet eller det kan vere vurderingen som lærer har på utviklingssamtalen med elev og foresatte. Vurderingsformene kan vere muntlige og skriftlige, bare de er knyttet til den læringsaktiviteten som eleven jobber med (Slemmen, 2011). Tilbakemeldingene som læreren gir til eleven må vere konstruktive og forståelige slik at eleven kan delta aktivt i vurderingen av seg selv og bli motivert til vidare arbeid.

2.1.2 Vurdering av læring

Motsatsen til vurdering for læring, er vurdering av læring. Under vurdering av læring brukes begrepene summativ vurdering og sluttvurdering. I kapittel 3 i forskrift til opplæringsloven er det nedfelt i § 3-17. *Sluttvurdering i fag* at: «Sluttvurderinga skal gi informasjon om kompetansen til eleven, lærlingen og lære kandidaten ved avslutninga av opplæringa i fag i læreplanverket, jf. § 3-3» (2009). Her kommer det fram at sluttvurderinga foregår etter endt opplæring i grunnskolen, med standpunkt karakter og eksamen. Slemmen definerer vurdering av læring slik: «gir en beskrivelse av elevenes læringsutbytte på et gitt tidspunkt.

Informasjonen kan summeres opp ved hjelp av karakterer, tall og nivåer» (Slemmen, 2011, s. 182). De blir vurdert ut i fra hvor langt de er kommet i forhold til kompetansemålene. Man kan stille spørsmål om dette er en god måte å vurdere på. Elevene får ikke vite noe om hva de kan gjøre for å bli bedre, bare ett tall som sier hvor de ligger på en skala fra 1-6. Eller som på barneskolen der det ikke er karakterer kan de få en tilbakemelding med R'er om de har riktig, og V'er om de har feil svar. Tilslutt summerer læreren opp hvor mange poeng eleven har fått. Slemmen (2011) skriver at vurdering av læring kan vere både underevgsvurdering og sluttvurdering. Igjennom elevarbeid, kartleggingsprøver og prøver uten karakter kan vurderinga vere underevgsvurdering.

2.2 Målrelatert vurdering

Det er målrelatert vurderingsprinsipp i norsk grunnopplæring og det er vurdering av elevenes kompetanse i fagene som skal bli vurdert (Dale & Wærness, 2006). I læreplanen for fag i Kunnskapsløftet er det formulert kompetansemål i hvert enkelt fag for etter endt opplæring på 2., 4., 7., og 10. trinn. Det er disse målene som ligger til grunn for vurderingen, både den generelle læreplanen og til læreplaner for fag. Kompetansemålene beskriver hvilke holdninger, kunnskaper og ferdigheter elevene bør ha tilegnet seg etter endt opplæring på de nevnte trinnene. I følge Engh (2011) lar ikke måla i læreplanen seg å måle, men vi kan snakke om grad av måloppnåelse. Måloppnåelse beskriver hva elevene kan, og ikke hva de ikke kan. Det er graden av måloppnåelse som blir vurdert. Uttrykkene «over middels», «middels», eller «under middels» kan brukes når læreren skal vurdere elevenes grad av måloppnåelse. Utdanningsdirektoratet skriver på sine sider at «kompetansemålene beskriver hva elevene skal mestre etter endt opplæring på ulike trinn, mens kjennetegn på måloppnåelse beskriver kvaliteten på det elevene mestrer i forhold til kompetansemålene» (2011). Det kreves av læreren at han eller hun må informere elevene om hvordan arbeidet deres blir vurdert. Dette kan læreren gjøre ved å fortelle vurderingskriterier for oppgaven. Vurderingskriterier er det vi legger vekt på når elevene blir vurdert. Når elevene kjenner til dette kan det hjelpe elevene med å fremme læring og elevene kan mestre faget.

2.3 Elevmedvirkning

Alle barn har rett til å si sin mening og bli hørt (Barnekonvensjonen, 1991). Elevmedvirkning handler om at elevene skal få delta i beslutninger som gjelder hans og hennes egen og gruppes læring (Slemmen, 2011). Elevene skal ikke bare bli vurdert av læreren, men de skal også ha mulighet til å få være med på å vurdere det arbeidet de har gjort. Elevene skal delta i vurderingsarbeidet, både når det gjelder planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisningen (Kunnskapsløftet, 2006, s. 27). Stortingsmelding nr. 30 sier at elevmedvirkning kan føre til økt motivasjon og bedre læringsresultater (2003-2004). Ved at de får være med i læringsprosessen kan det føre til at elevene får et bedre overblikk over det som skal læres, og dette kan føre til at de øker sin faglige kompetanse.

I prinsipper for opplæringen i kunnskapsløftet (2006) kommer det fram at elevmedvirkning er viktig:

Elevmedvirkning innebærer deltagelse i beslutninger som gjelder egen og gruppens læring. I et inkluderende læringsmiljø er elevmedvirkning positivt for utviklingen av sosiale relasjoner og motivasjon for læring på alle trinn i opplæringen. I arbeidet med fagene bidrar elevmedvirkning til at elevene blir mer bevisst egne læringsprosesser, og det gir større innflytelse på egen læring (s.27).

Ved hjelp av elevmedvirkning kan elevene se hva de allerede kan, og hva de må arbeide mer med. Når elevene blir mer bevisste på egne læringsprosesser kan de utvikle forståelsen på hvordan de lærer og dette kan øke motivasjonen til å lære mer. Det er ulike måter elevmedvirkning kan foregå på. Slemmen (2011) har skrevet opp noen punkter i *Vurdering for læring i klasserommet* hvordan dette kan foregå på:

- Definere individuelle læringsmål
- Utforme kriterier i klassen
- Bidra med å lage spørsmål til prøver og oppgaver
- Vurdere seg selv opp mot læringsmål
- Snakke om læring med medelever
- Velge ut arbeid som de ønsker å vise fram til foresatte (s.65).

2.3.1 Egenvurdering

Egenvurdering handler om at elevene vurderer seg selv, og reflekterer over hvorvidt et mål for timen er nådd (Slemmen, 2011). Elevene får vite hvor de står i forhold til sin egen læringsprosess. De skal forstå det de skal lære og de må forstå hvordan de skal gjøre dette. Egenvurdering er en rett elevene har, og den er nedfelt i kapittel 3 i forskrift til opplæringsloven: «Eigenvurderinga til eleven, lærlingen og lære kandidaten er ein del av undervegsvurderinga. Eleven, lærlingen og lære kandidaten skal delta aktivt i vurderinga av

eige arbeid, eigen kompetanse og eiga fagleg utvikling, jf. opplæringslova § 2-3 og § 3-4.» Når elevene vurderer eget arbeid får de innsikt i hva de skal lære, hva de kan lære og hvordan de lærer, og dette kan bidra til økt kompetanse. Roar Engh viser til Black mfl. (2002) i *Vurdering for læring i skolen* at det er forsket på at formativ vurdering hjelper til med faglig kompetanseheving. For å få et godt læringsutbytte må elevene vurdere sitt eget og andres arbeid (referert i Engh, 2011, s. 114). Det finnes ulike måter elevene kan vurdere seg selv og andre på. En måte som de kan gjøre det på er at eleven vurderer arbeidet sitt opp mot kriterier. Da vurderer eleven sitt arbeid i lys av kriterier som er bestemt på forhånd (Slemmen, 2011). Noen av vurderingsmåtene elevene kan vurdere seg selv på er trafikklysmetoden, tommel-metoden og «blinken». *Trafikklysmetoden* går ut på at eleven får et ark med læringsmål og sosiale mål, og ved siden av de målene skal dem sette kryss på grønn som betyr «dette kan jeg», gul som betyr «jeg er på vei» eller på rødt «dette får jeg ikke til». Ved siden av der igjen skal eleven skrive bevisene for at han eller hun kan det (Slemmen, 2011). *Tommel-metoden* kan man bruke underveis i en time for å se om elevene forstår oppgaven, eller på slutten av en skoletime for å se om målet for timen er nådd. Tar de tommelen opp betyr det «jeg forstår, trenger ingen hjelp», tar de den til siden betyr det «jeg forstår ikke helt, forklar litt mer», tar de den ned betyr det «jeg forstår ikke, jeg trenger hjelp» (Slemmen, 2011). «*Blinken*» går ut på at man har en målskive som man kan lage av farget ark som grønn, gul og rød. Det er om å gjøre å få en stjerne som man skal få plassert i midten. Læreren spør om ulike mål og elevene må svare på om de klarer målet eller ikke. Målet med stjerna er å få plassert den i midten på det grønne. (Slemmen, 2011).

2.3.2 Vurdering som læring

Vurdering som læring har kommet mer og mer frem i vurderingsdiskusjonen. Kari Smith har oversatt hva David Boud sier om vurderingspraksis: «all vurderingspraksis, enten den er gjort av lærere, fageksperter, medelever, eller den individuelle elev, involverer to trinn: etablere kriterier og vurdere prestasjoner i lys av disse» (sitert i Smith, 2011, s. 215). Det er som regel læreren som lager kriteriene, men i vurdering som læring involveres elevene i dette. Smith (2011) hevder at det er større mulighet for elevene å bli selvstendig til å lære gjennom hele livet, jo tidligere de begynner med å arbeide med vurdering som læring. Smith (2011) har omarbeidet Knight sine definisjoner på ulike typer egenvurderinger:

1. Lærerdrevet egenvurdering: Læreren forventer at elevenes vurdering er lik lærerens forventninger og vurdering.
2. Læreplandrevet egenvurdering: Læreplanens mål ligger til grunn for egenvurdering. Læring er definert ved og er begrenset til læreplanen og vurderingsmåten. Elevene er ikke oppmuntret til å lære utover planens mål, de er forventet å godta læreplanens mål og kriterier for vurdering.
3. Fremtidsdrevet egenvurdering: Egenvurderingen er holdbar i livet utenfor skolen. Eleven har ervervet seg kompetanse til å utvikle egne kriterier for læring, ofte med et kritisk syn på eksterne kriterier. (referert i Smith, 2011, s. 216)

Smith (2011) mener at det ikke bare må fokuseres på de to første punktene, og at læreren må ha en dyp forståelse for vurdering som læring, for hvis ikke læreren har det blir egenvurdering bare sammenlignet med punkt 1 og 2. Videre skriver hun at vurdering som læring har det formålet om at elevene skal få en kompetanse i å vurdere egen læring og prestasjoner som skal vare hele livet mens de lærer (2011).

2.4 Tilbakemelding

Det å kunne gi konstruktiv og gode tilbakemeldinger er det viktig at læreren klarer, når han eller hun skal vurdere arbeidet til eleven, og for at eleven skal utvikle sin kompetanse (Slemmen, 2011). I forskrifta til opplæringsloven i kapittel 3 er det nedfelt at «... Undervegsvurderinga skal innehalde grunnlagt informasjon om kompetansen til eleven, lærlingen og lære kandidaten og skal givast som meldingar med sikte på fagleg utvikling» (§3-11, årstall). Dette er tilbakemeldinger som må rette seg mot det eleven skal lære seg og læringsmål som læreren har laget, og som skal hjelpe eleven med å oppnå faglig kompetanse. I følge Black og William vil elevene ha størst læring når tilbakemeldingene kommer underveis og som kan knyttes til læringsmål (referert i Slemmen, 2011). Tilbakemeldingene kan være muntlige eller skriftlige, og de foregår daglig i klasserommet. Hattie og Temperly mener at «feedback», som betyr tilbakemelding, kan brukes til at elevene får svar på hvor de skal og hvor de er i sin læringsprosess. Det er tilbakemeldinger som er knyttet til læringsmål, kriterier og tilbakemeldinger og som viser hvor de står i forhold til læringsmål og kriterier. Den siste «feedbacken» er hva det neste skrittet til eleven er i sin læringsprosess. Dette kalles «feedforward», som betyr «fremovermeldinger». De kan

få svar på det gjennom læringsvenn og egenvurdering, læreren eller ved å løse en oppgave (referert i Slemmen, 2011).

2.5 Sosial kompetanse

Sosial kompetanse blir beskrevet i *Utvikling av sosial kompetanse* som «en grunnleggende forutsetning for at barn og unge skal kunne forholde seg til og handle i en sosial virkelighet, hvor det i økende grad stilles krav til individuelle ferdigheter og til individets plassering innenfor fellesskapet» (Ertesvåg, Jahnsen og Westrheim, 2011, s. 6). Sosial kompetanse er noe vi alle trenger for å kunne mestre ulike sosiale miljøer. Det er kvaliteter som ferdigheter, kunnskaper og holdninger som barn må ha for å mestre dette i følge Terje Ogden (referert i Lillejord, Manger og Nordahl, 2010). Barnet utvikler sin sosiale kompetanse helt fra det er født, men det er på skolen at sosiale ferdigheter som samarbeid, selvkontroll, selvhevdelse, ansvarlighet og empati videreutvikles (Jordet, 2010). *Samarbeid* er evnen til å bistå andre og dele med andre. *Selvkontroll* er evnen til å kunne tenke seg om to ganger før en eventuell handler. *Selvhevdelse* innebærer å hevde seg selv og sine meninger på en god måte. *Ansvarlighet* er evnen til å holde løfter, kunne prate med andre og vise respekt. *Empati* handler om å vise respekt for andres følelser og ha omtanke for andre personer (Jordet, 2010). For at disse fem sosiale ferdighetene skal utvikles, må en lærer være tilstede som kan hjelpe elevene med å få ut det de føler (Jordet, 2010). Kunnskapsløftet sier at opplæringen skal gi elevene «kyndighet og modenhet til å møte livet sosialt, praktisk og personlig» (2006, s. 16). Elevene må tilegne seg kunnskap til å møte livet på ulike plan. Det skal derfor ikke bare arbeides med fag i skolen, men skolen skal også utvikle elevenes sosiale kompetanse. Videre i den generelle delen av Kunnskapsløftet står det at eleven skal bli et gangs menneske (2006). Eleven skal altså fungere ute i samfunnet, og for å få til dette må sosial læring være like viktig som faglig læring.

3. Metode

I denne delen av oppgaven vil jeg si noe om hva metode er og presentere valget av metoden jeg har benyttet. Videre vil jeg si noe om fordeler og ulemper ved bruk av kvalitativ metode og observasjonen min.

3.1 Hva er metode?

For å finne ut hvorfor en kan involvere elevene i egenvurdering som en del av vurdering for faglig og sosial læring må jeg velge mellom ulike metoder jeg kan bruke for å samle inn data. Knut Halvorsen (2008) definerer metode i *Å forske på samfunnet* slik: «Metode er snevert definert den håndverksmessige siden av vitenskapelig virksomhet, eller mer presist den læren om de verktøy en kan benytte for å samle inn informasjon» (s. 20). Metode er altså et redskap vi benytter for å samle inn den informasjonen vi trenger til undersøkelsen. Vi skiller mellom kvantitativ og kvalitativ metode. En kvalitativ tilnærming er en åpen metode og man knytter seg ikke til en bestemt metode (Halvorsen, 2008). Ved en kvantitativ tilnærming henter man inn data og gjør de om til målbare data ved for eksempel tall eller statistikker (Halvorsen, 2008). Derfor finnes det lite fleksibilitet i denne metoden.

3.2 Valg av metode

En kan velge metoden etter at forskeren har klart for seg hva slags type data som skal samles inn. Halvorsen skriver i *Å forske på samfunnet* (2008) at valget av undersøkelsesmetode er et fundamentalt valg. I denne oppgaven ønsket jeg å finne svar på hvorfor involvere elevene i egenvurdering som en del av vurdering for faglig og sosial læring. Jeg fant det mest hensiktsmessig å bruke kvalitativ metode i form av observasjon, for å belyse min problemstilling på best mulig måte. Metoden egnet seg godt fordi jeg ville se om det hadde en hensikt om elevene var med å vurderte seg selv opp mot faglige og sosiale mål.

3.3 Kvalitativ metode

Kvalitativ metode kan foregå i form av intervju eller observasjon. «Intervjuundersøkelser egner seg godt til å gi informasjon om personers opplevelser, synspunkter og selvforståelse... Observasjon egner seg godt til å gi informasjon om personens atferd og hvordan personer forholder seg til hverandre» (Thagaard, 2009, s. 13). Jeg valgte observasjon fordi jeg vil finne svar på hvorfor elevene skal involveres i å vurdere seg selv, og ved hjelp av observasjon, ønsket jeg å finne svar på om det var nyttig at elevene ble involvert. Ved hjelp av observasjon kunne jeg også se hva elevene svarte for hver gang de vurderte seg selv.

3.3.1 Observasjon som metode

Under min datainnsamling deltok jeg i en tilfeldig valgt 3. klasse. Det var 20 elever, én lærer og tre studenter representert. Jeg samlet inn data ved å observere skoletimer og etter endt skoletime skrev jeg ned det jeg hadde lagt merke til. Jeg ville ikke notere ned mens jeg var i klasserommet. Grunnen til dette er at jeg ville ikke tiltrekke meg oppmerksomhet, og det var ikke alltid rom for og kunne sitte å skrive. Bakgrunnen for denne observasjonen er å finne ut hvorfor man kan involvere elevene i egenvurdering som en del av vurdering for faglig og sosial læring. Da jeg observerte gjennomførte jeg en skjult og ikke-deltakende observasjon. Skjult observasjon betyr at de jeg observerer ikke er klar over at jeg observerer dem, og at jeg har planer om å bruke det jeg observerer i denne bacheloroppgaven (Jacobsen, 2005). Ikke-deltakende observasjon betyr at den som observerer, gjør dette fra avstand (Jacobsen, 2005). Jeg valgte å gjennomføre en skjult og ikke-deltakende observasjon fordi en åpen og deltakende observasjon kan føre til at reliabiliteten og påliteligheten blir svekket, og dette kan føre til at elevene endrer atferden om de hadde vært klar over at jeg observerte (Jacobsen, 2005).

3.3.2 Fordeler og ulemper

En kvalitativ metode har både sine fordeler og ulemper. En av de store fordelene er åpenhet. Undersøkeren tvinger ikke de undersøkte inn i faste svarkategorier. Jacobsen (2005) mener at åpenhet betyr at undersøkeren ikke helt vet hva han eller hun er ute etter når han eller hun observerer. Åpenhet gir mer nyanse i dataene som blir samlet inn, ved at de som blir undersøkt gir sin egen forståelse av et forhold ved hjelp av egne meninger og egne ord. En annen styrke er nærheten mellom den som undersøker og den/de som blir undersøkt. Ved

observasjon over lengre tid kan undersøkeren komme mer under huden på de som blir undersøkt. Denne metoden er også fleksibel. Etter hvert som vi får vite mer, kan vi endre problemstillingen (Jacobsen, 2005).

Det finnes også ulemper ved en kvalitativ metode, og begge de nevnte styrkene kan også være ulemper. Åpenhet kan føre til at tolkningen av dataene blir vanskelige på grunn av dataenes nyanserikdom. Observasjon over lengre tid kan føre til mye informasjon som kan bli vanskelig for undersøkeren å holde styr på. Ved tolkning av dataene kan undersøkeren ubevisst fjerne informasjon, fordi det er vanskelig å forholde seg til mye informasjon. Nærheten mellom undersøker og de som blir undersøkt kan føre til at undersøkeren mister sin kritiske refleksjon. Fleksibiliteten kan også være et problem fordi det stadig kan dukke opp ny informasjon, og mange kan føle at de aldri blir ferdige. Problemstillingen kan endres såpass mye at vi kanskje ender opp med en helt annen undersøkelse enn hva vi hadde tenkt (Jacobsen, 2005).

4. Presentasjon og drøfting av datainnsamling

Her presenterer jeg observasjonene mine og drøfter omkring dette med relevant teori.

4.1 Tommel-metoden

Det første jeg observerte var at etter endt økt i skoletimen brukte elevene tommelen til å vurdere seg selv. Denne metoden kalles tommel-metoden og foregikk ved at elevene lukket øynene, for og ikke kunne se hva de andre i klassen gjorde. Læreren stilte deretter spørsmål som var knyttet til det læringsmålet som var skrevet opp på tavlen ved starten av timen. Da svarte elevene ved og enten ta tommelen opp, som betyr at de kan dette og forstår det de har lært. Hvis elevene tar tommelen til siden, signaliserer det at de føler at de er på god vei, men trenger litt mer tid til å kunne forstå det. Tar de tommelen ned, betyr det at de ikke har forstått det og de trenger hjelp.

Jeg tenker at denne metoden går under perspektivet *vurdering for læring*, fordi elevene vurderer seg selv om hvor de er i læringsprosessen underveis. Ved at elevene bruker tommelen til å signalisere hva de har lært, får læreren en umiddelbar tilbakemelding på hva elevene kan. Denne informasjonen kan hjelpe læreren og elevene til å få vite om det er noe de må endre på i undervisningen for at elevene skal komme seg videre i sin læring. Men på en annen side kan man stille spørsmål om denne metoden også blir summativ. *Vurdering av læring* beskrives i Slemmen (2011) som at læreren får en beskrivelse av elevens læringsutbytte på et gitt tidspunkt. Jeg tenker at læreren sin intensjon var at denne skulle være formativ, men at den ble summativ nettopp på grunn av at hun tok det på slutten av timen i stede for underveis i skoletimen. I samtale med læreren, begrunnet hun at de brukte tommel-metoden for å involvere elevene i å tenke på hvordan de lærte. Tok de tommelen ned, måtte de tenke over hvilke læringsstrategier de hadde brukt. Kunnskapsløftet begrunner at elevmedvirkning er viktig fordi elevene blir mer bevisste på hvordan de lærer, og at det gir større innvirkning på egen læring (2006). Og dette kan gjøres ved å vurdere seg selv opp mot læringsmål i følge Slemmen (2011). Hadde læreren tatt den underveis i skoletimen kunne læreren ha hjulpet eleven der og da, og eleven kunne kanskje ha tatt tommelen opp på slutten av skoletimen. Elevene involveres uansett om læreren hadde valgt å gjøre det på slutten av skoletimen eller underveis, men hadde de tatt det underveis hadde eleven hatt en sjanse til å endre sin måte å lære på, og utfallet kunne ha blitt bedre.

Underveisvurdering er ikke bare noe som foregår under utviklingssamtalen, men det foregår daglig i klasserommet og den kan foregå skriftlig eller muntlig. Underveisvurderingen skal bli brukt i følge forskrift til opplæringsloven (2009) som et redskap og den skal hjelpe elevene til å øke kompetansen i faget. Tommel-metoden er noe som foregår i klasserommet og den kan brukes ved at læreren får vite hvor eleven er i forhold til det læringsmålet som eleven skal bli gode på. Jeg tenker at ulempen med denne metoden er at læreren ikke får vite hvordan elevene tenker og elevene får ingen mulighet til å forsvare seg selv. Det eneste læreren får vite er om eleven har forstått det eller ikke. Det er fullt mulig at eleven tar tommelen opp fordi at han eller hun er redd for at noen i klassa skal le, fordi de ikke har forstått det. Eller at elevene ser at sidemannen tar tommelen opp og tenker at det må jeg også gjøre. Hvis involvering av elevene i denne metoden skal fungere, tenker jeg at elevene må være ærlige og det må være en klasseromkultur som sier at det er lov til å feile. I denne metoden blir elevene overlatt mye til seg selv. Jeg stiller spørsmål om det blir involvering av elevene i vurdering da? Så lenge læreren og elevene ikke har noen kommunikasjon, så involveres ikke læreren? Har denne vurderingsmetoden en god hensikt så lenge læreren ikke får vite hva elevene tenker?

Hattie, Timperley (2007) og William (2007) mener at tilbakemeldinger som foregår daglig i klasserommet er det elevene lærer mest av (referert i Slemmen, 2011 s.) I denne metoden får ikke elevene noen form for tilbakemelding av læreren. Er det noen grunn for å involvere elevene i denne metoden da? Får elevene god nok tid til å reflektere selv over det de har lært? Det er tilbakemeldinger som peker framover, hva elevene skal gjøre i det neste skrittet i læringsprosessen. Dette er «fremovermeldinger» og som kan gjøres under egenvurdering.

Smith (2011) sier at egenvurdering går under *vurdering som læring*. Elevene skal lære seg å vurdere egen læring, og dette er noe de kan gjøre under egenvurdering. Som tidligere skrevet har Smith (2011) omarbeidet definisjoner som Knight sier om egenvurderinger: «fremtidsdrevet egenvurdering» er den egenvurderingen som er holdbar i livet utenfor skolen (referert i Smith, 2011). Elevene har fått en kompetanse til å utvikle egne kriterier for læring. Siden elevene er såpass små fortsatt tror jeg læreren sikter inn på det Knight sier om læreplandrevet egenvurdering. Altså at det er læreplanens mål som ligger til grunn for egenvurderingen (referert i Smith, 2011). Men ved at elevene involveres såpass tidlig, tenker jeg at målet til læreren er at elevene skal få nok kompetanse til å vurdere egen læring som varer hele livet ut.

4.2 Vurderingsbok

Det tredje jeg observerte var en vurderingsbok som læreren har sammen med hver enkelt elev. Hver mandag blir den delt ut og eleven tar med seg boka hjem. Inni denne boka har læreren utarbeidet ett ark med spørsmål som handler om faglige og sosiale mål. Elevene skal svare og det gjorde de ved hjelp av trafikklysmetoden. Et sosialt mål var for eksempel «Jeg kan si fra på en måte som gjør at andre ikke blir lei seg». Og et faglig mål kunne være «Jeg vet hvor ener, hundrer og tusenplassen har sin plass i et oppstilt regnestykke.» Ved siden av det sosiale og faglige målet var det tre ruter med fargene rødt, gult og grønt, som de skulle sette kryss i. Setter de rødt kryss betyr det «dette får jeg ikke til,» satte de kryss på gult betyr det «jeg er på vei,» eller hvis de setter kryss på grønt betyr det «dette kan jeg.» Til de faglige målene må elevene skrive ett eksempel på at de kan det. Denne boka leverer elevene til læreren på fredag, og da fikk læreren se hvor mye elevene har lært i løpet av uka og hva elevene tenker om de sosiale og faglige målene. Og på mandag igjen får de tilbake boka, og da har læreren skrevet en liten tilbakemelding til elevene. Tilbakemeldingene kunne være kommentarer om læreren var enige i det elevene hadde svart eller læreren kunne si at jeg er uenig på dette målet.

Jeg tenker at denne metoden går under *vurdering for læring* og er *formativ vurdering* fordi læreren ikke summerer opp resultatet ved hjelp av ett tall, som man gjør under *summativ vurdering*. Det er meningen at elevene skal vurdere seg selv i forhold til læringsmål som er konkretisert ut fra kompetansemålene i Kunnskapsløftet. Dette er *målrelatert vurdering* fordi det er elevenes kompetanse i fagene som blir vurdert. Engh (2011) mener at vi kan snakke om grad av måloppnåelse, fordi måla i læreplanen ikke lar seg vurdere. Det er uttrykkene «over middels», «middels», og «under middels» som blir brukt da. Jeg tenker at dette kan relateres til det elevene gjør i denne vurderingsboka, men læreren har brukt andre uttrykk for at elevene skal forstå hva det vil si. Egenvurdering er en rettighet og den er nedfelt i Kapittel 3 i forskrift til opplæringsloven (2009). Black mfl. hevder at å vurdere seg selv bidrar til økt læringsutbytte (referert i Engh, 2011). En form for egenvurdering er trafikklysmetoden som nevnt ovenfor. Selv om elevene ikke vurderer seg selv opp mot et mål som er nådd for timen, så vurderer de seg selv opp mot mål som er fastsatt over én uke. Elevene får innsikt i hva de har lært og jeg tenker det at de også må vurdere hvordan de har lært det. Elevene involveres for at de skal tenke over sin egen læring og hva de kan gjøre for å øke kompetansen.

Black og William mener at elevene vil ha størst læring når tilbakemeldingene kommer underveis og som kan knyttes til læringsmål (referert i Slemmen, 2011). De kan være skriftlige og muntlige, men de muntlige tilbakemeldingene tenker jeg kan være enklere å gi fordi de kan du gi daglig i klasserommet. Skriftlige tilbakemeldinger er ofte tidkrevende, og det kan kanskje fort bli til at læreren bare skriver «flott» eller «bra!» Jeg tenker at når man gir muntlig tilbakemelding blir læreren også bedre kjent med eleven og det blir enklere å forstå hva hverandre mener. Når det blir gitt muntlige tilbakemeldinger, blir også elevene involvert, fordi eleven får mulighet til å si sin egen mening. Tilbakemeldingene må si noe om hva elevene har prestert, og i denne vurderingsboka gir læreren en tilbakemelding. Denne tilbakemeldingen var ikke veldig stor, nettopp på grunn av lite tid. Hensikten med boka er å involvere elevene i vurdering, og at elevene skal få en innsikt i hvordan de lærer og tenke over hva de har lært. Når de ser på et læringsmål, skal de tenke tilbake på hvordan de lærte og hva de lærte. Denne tilbakemeldingen som læreren ga, ga kanskje ikke elevene noe i form av at de lærer noe videre, men jeg tenker at hvis elevene svarer under rødt kryss får læreren vite at hun må endre undervisningen sin, og eventuelt hjelpe denne eleven mer når han eller hun arbeider med oppgaver knyttet til dette målet.

4.3 Vurderingstime

Det fjerde jeg observerte var vurderingstimen som de har hver fredag i siste økt. Læreren har laget en blink med fargene rød, oransje og grønn. Rød er «ikke så bra, vi må øve mer,» oransje er «bra, men vi kan bli bedre» og grønn er «Hurra! Dette kan vi bra». I denne timen vurderte alle elevene seg selv, sammen i fellesskap. To sosiale mål de arbeidet med var «jeg kan si fra på en måte som gjør at andre ikke blir lei seg» og «jeg kan holde orden på sakene mine». På mandagsmorgenen gikk læreren igjennom de sosiale målene, for å høre om elevene forstår hva de betyr. Og på fredag tok hun det opp igjen, og hørte om hva dette målet betyr. Elevene kom med eksempler på hva det målet betyr også diskuterte de hvordan de synes det hadde gått denne uka. Det var elevene som pratet mest, læreren satt og hørte på, men læreren ga også tilbakemelding på hva den enkelte eleven sa. Til det ene læringsmålet lagde læreren et rollespill med en av elevene, for å konkretisere hva læreren legger vekt på i det sosiale målet. Det var til det sosiale målet, «jeg kan si fra på en måte som gjør at andre ikke blir lei seg.» Etter at de hadde diskutert måtte de bli enige om målet skulle stå igjen på rødt, eller om de skulle flytte den. Mange av elevene mente de skulle legge den rett i mål,

men med veiledning fra lærer ble de enige om at den skulle stå på rødt, og at de skulle jobbe videre med målet neste uke.

Vurderingsmåten som læreren brukte her er inspirert av «blinken» som jeg har skrevet om tidligere. Denne vurderingsformen tenker jeg at ikke er *summativ*, fordi læreren ikke har en sluttvurdering med elevene om hvor langt elevene har kommet i forhold til de sosiale målene de har denne uken. Denne er *formativ* fordi elevene vurderer seg selv og den peker framover for at eleven skal vite hva de kan gjøre for og nå et bestemt læringsmål. Det er viktig å gi konstruktive og gode tilbakemeldinger for at eleven skal utvikle sin kompetanse (Slemmen, 2011). Har det noen hensikt å involvere elevene i å vurdere seg selv når de ikke får noen tilbakemelding fra læreren? Det står i forskrift til opplæringsloven under *undervegsvurdering* at elevene skal ha tilbakemeldinger som skal hjelpe dem med faglig utvikling. Men skal de ikke ha tilbakemelding på sosial utvikling? Læreren kan gi dem en tilbakemelding på det de sier, sånn som læreren ga i denne timen. Da var det tilbakemeldinger som «jeg er enig med deg i det,» og «det er riktig tenkt.»

Sosial kompetanse blir som tidligere skrevet, beskrevet som «en grunnleggende forutsetning for at barn og unge skal kunne forholde seg til og handle i en sosial virkelighet, hvor det i økende grad stilles krav til individuelle ferdigheter og til individets plassering innenfor fellesskapet» (Ertesvåg, Jahnsen og Westrheim, 2011, s. 6). For å utvikle en sosial kompetanse, må de arbeide med sosial læring, og dette er noe de arbeider med i denne vurderingstimen. Men hvorfor burde elevene involveres i å vurdere seg selv i dette? Er ikke dette noe som kommer naturlig? I den generelle delen av Kunnskapsløftet står det at opplæringen skal gi elevene «kyndighet og modenhet til å møte livet sosialt, praktisk og personlig» (2006, s. 16). Det presiseres her at det ikke bare skal arbeides med faglig kompetanse i skolen, men skolen skal også arbeide med de sosiale ferdighetene i skolen. Eleven skal bli et gangs menneske, og det må derfor arbeides med den sosiale utviklingen. I denne timen får elevene mulighet til å utvikle sine sosiale ferdigheter som samarbeid, selvkontroll, selvhevdelse, ansvarlighet og empati. Elevene *samarbeidet* for å bli enige om hvor de skulle plassere målet på «blinken.» Elevene må tenke seg om før de snakker, så de ikke sårer medelevene sine, dette kalles *selvkontroll*. De måtte si sine egne meninger på en god måte, dette er evnen *selvhevdelse*. *Ansvarlighet* viste de ved å respektere hverandre når noen pratet. *Empati* viste de ved at når en av elevene sa hvordan hun følte seg når noen snakka til henne på en stygg måte. Arne Jordet skriver at det må være en lærer tilstede for at elevene skal utvikle disse ferdighetene for å veilede dem (2010), og det var det i denne

timen. Jeg tenker at ved å involvere elevene i å vurdere seg selv opp mot sosiale læringsmål kan det hjelpe elevene til å få mer innsikt i hvordan medelevene tenker. De får også mulighet til å tenke over hvordan de er selv mot andre.

5. Avslutning

I min oppgave ville jeg finne ut hvorfor involvere elevene i egenvurdering som en del av vurdering for faglig og sosial læring. Ut i fra presentasjon av datainnsamlingen og drøfting med teori har jeg kommet frem til følgende. Det er ulike måter en kan involvere elevene i egenvurdering på. Egenvurdering er en rett elevene har, og den er nedfelt i forskrift til opplæringsloven. Det handler om at elevene skal vurdere seg selv for å bli mer bevisste på hvordan de lærer, og den skal hjelpe elevene til å øke den faglige kompetansen. Hvis elevene ikke blir involvert, vil de kanskje ikke øke kompetansen sin? Da vil de kanskje bare få en tilbakemelding fra læreren, og kanskje ikke elevene vil få mulighet til å si sin mening fordi de bare får skriftlige tilbakemeldinger? Når læreren gir tilbakemeldinger kan dette gjøres ved skriftlig eller muntlig tilbakemelding. Black og William mener at elevene vil ha størst læring når tilbakemeldingene kommer underveis (referert i Slemmen, 2011). Det kan tyde på at dette er tilbakemeldinger som kommer daglig i klasserommet, og at det skjer muntlig. Da får elevene en mulighet til å bli involvert, fordi da kommuniserer lærer og elev med hverandre, og eleven får en mulighet til å si sin mening og vurderer seg selv. Ut i fra teori og forskning kan det tyde på at elevene bør involveres fordi de får øke den faglige kompetansen sin igjennom å vurdere seg selv.

Det skal ikke bare arbeides med faglig læring i skolen, men også sosial læring. Elevene involveres ved at de har egenvurdering av sosiale mål. Jeg har ikke funnet noe særlig teori og forskning på vurdering av sosial kompetanse, men jeg har sett at det blir gjort i skolen. Hvis elevene ikke blir involvert i å vurdere seg selv i sosial læring, vil de utvikle en god sosial kompetanse da? I vurderingstimen arbeidet de med de sosiale ferdighetene selvhevdelse, selvkontroll, samarbeid, ansvarlighet og empati. De sosiale målene som elevene arbeidet med kan knyttes opp til disse sosiale ferdighetene. De får en mulighet til å reflektere over hvordan de er mot medelever, og de skal lære seg at det ikke er akseptabelt å snakke stygt til noen. Hvis elevene ikke blir involvert i dette vil ikke klassemiljøet bli helt kaotisk da?

Litteraturliste

- Barnekonvensjonen. (1991). *Barnekonvensjonen med tilleggsprotokoller*. Lokalisert på <http://www.barneombudet.no/barnekonvensjonen/helekonvensjonen/#12>
- Forskrift til opplæringslova. (2009). *Eigenvurdering*. § 3-12. Lokalisert 02.04.13 <http://www.lovdata.no/for/sf/kd/xd-20060623-0724.html#3-12>
- Forskrift til opplæringslova. (2009). *Formålet med vurdering*. § 3-2. Lokalisert 25.04.13 <http://www.lovdata.no/for/sf/kd/td-20060623-0724-005.html#3-2>
- Forskrift til opplæringslova. (2009). *Sluttvurdering*. § 3-17. Lokalisert 02.04.13 <http://lovdata.no/for/sf/kd/xd-20060623-0724.html#map007>
- Forskrift til opplæringslova. (2009). *Undervegsvurdering*. § 3-11. Lokalisert 02.04.13 <http://lovdata.no/for/sf/kd/xd-20060623-0724.html#map016>
- Dale, L. D. & Wærness, J. I. (2006). *Vurdering og læring i en elevaktiv skole*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Engh, R. (2012). *Vurdering for læring i skolen: På vei mot en bærekraftig vurderingskultur* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Ertesvåg S., Jahnsen, H. og Westrheim K. T. (2011). *Utvikling av sosial kompetanse: veileder for skolen*. Lokalisert på http://www.udir.no/PageFiles/35221/Veil_Sos_kompetanse.pdf
- Halvorsen, K., (2008) *Å forske på samfunnet: En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (5. utg.). Oslo: J.W. Cappelens forlag AS.

- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jordet, A. (2010). *Klasserommet utenfor: Tilpasset opplæring i et utvidet klasserom*. Elverum: Cappelen Akademisk Forlag.
- Lillejord, S., Manger, T. & Nordahl, T. (2010). *Livet i skolen 2: grunnbok i pedagogikk og elevkunnskap: lærerprofesjonalitet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Slemmen, T. (2011). *Vurdering for læring i klasserommet*. (2. utg). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Smith, K. (2011). Vurdere vurdering – for å fremme læring. I M. B. Postholm, P. Haug, E. Munthe, & R. J. Krumsvik (Red.), *Lærerarbeid for elevenes læring 1-7* (1.utg., s.209-226). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Stortingsmelding nr. 30. (2003-2004). *Kultur for læring*. Lokalisert 25.04.13 <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/20032004/stmeld-nr-030-2003-2004-/5.html?id=404476>
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. (3. utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2011). *Hva er forskjellen på mål og kjennetegn på måloppnåelse?* Lokalisert på <http://www.udir.no/Lareplaner/Veiledninger-til-LK06/Veiledning-i-lokalt-arbeid-med-lareplaner/Artikler/Kjennetegn-pa-maloppnaelse/>
- Utdanningsdirektoratet (2012). *Kunnskapsløftet: Mål og innhold i grunnskolen*. Viby: PEDLEX Norsk Skoleinformasjon.